

Bělohrad, Radim

Kritika teorie konstituce

In: Bělohrad, Radim. *Osobní identita a její praktická hodnota*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2011, pp. 133-141

ISBN 9788021055315

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/124228>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

6 KRITIKA TEORIE KONSTITUCE

Navzdory velké propracovanosti konceptu konstituce a zejména derivativní exemplifikace se zdá, že jsou tyto pojmy zcela *ad hoc*. Přestože se teorie jeví jako koherentní, je uměle vybudovaná pro potřeby odpovědi na kritiku psychologické koncepce, ale nenalézá velkou oporu v našich intuicích. Tento náhled vyjádřil Peter van Inwagen v recenzi knihy Bakerové:

Nemohu se přimět vážně akceptovat, že teorie konstituce je skutečná. Zdá se mi nadevše jasné, že pokud se kus plastu stane řidičským průkazem, je to jako když se muž stane manželem: nic jiného než že jedna věc získá nový právní status. Zdá se mi také zcela zjevné, že neexistuje žádná numericky odlišná věc, která se mnou sdílí prostor. Vytrvalé a velmi značné a inteligentní úsilí Bakerové přesvědčit své čtenáře, že existují dobré důvody v tyto věci věřit, mě zanechávají zcela chladným.¹¹⁷

Pocity však nejsou argumentem. Pokusím se vyjádřit, proč je teorie Bakerové neuspokojivá.

6.1 Problém 1 – konstituce není jednota

Bakerová na mnoha místech klade důraz na svou tezi, podle níž jestliže x konstituuje y , pak zde nejsou dva oddělené objekty, které by pouze sdílely prostor, ale x a y tvoří jednotu vzájemně závislých objektů:

Konstituce je...relace jednoty; není to pouhá prostorová koincidence.¹¹⁸

...když x konstituuje y , je zde jednotný objekt – y konstituováno x .¹¹⁹

117 „I can't bring myself to take seriously the idea that constitution is real. It seems to me as obvious as anything can be that if a piece of plastic becomes a driver's license, that's like a man's becoming a husband: entirely a matter of a pre-existent thing's acquiring a new legal status. It seems equally obvious to me that there is nothing numerically distinct from me that is spatially coextensive with me. And Baker's strenuous, extended, and very intelligent efforts to convince her readers that there are good reasons to believe these things move me not at all;“ van INWAGEN, Peter. *Material Beings*, c. d., p. 141.

118 „Constitution is...a unity relation; it is not mere spatial coincidence.“ BAKER, Lynne R. *Persons and Bodies: A Constitution View*, c. d., p. 46.

119 „For when x constitutes y , there is a unitary thing – y , as constituted by x ...“ *Tamtéž*.

Pokud x konstituuje y , x neexistuje nezávisle.¹²⁰

Konstituce je relace tak blízká identitě, jak je to jen možné, aniž by byla identitou.¹²¹

Pokud se pozorně podíváme na definici konstituce, žádný z bodů této definice nedokazuje, že by konstituce měla být relací jednoty, která by měla být silnější než pouhá koincidence – sdílení téhož prostoru. Připomeňme si definici konstituce:

Předpokládejme, že primárním druhem x je F a primárním druhem y je G . Objekt x konstituuje objekt y znamená, že:

- a) x a y se nachází přesně na stejném místě;
- b) x se nachází v podmínkách, které jsou příznivé pro vznik objektu druhu G ;
- c) je nutné, že pro libovolný objekt z platí, jestliže z je primárního druhu F a nachází se v příznivých okolnostech pro vznik objektu druhu G , potom existuje nějaký objekt u druhu G , který se nachází na stejném místě jako z ;
- d) je možné, že x existuje a přitom neexistuje žádný objekt w druhu G , který by se nacházel na stejném místě jako x ;
- e) je-li konstituovaná věc nehmotná, pak konstituující věc je také nehmotná.

Bod a) říká, že je zde nějaké F a nějaké G , které se nachází na stejném místě. To není nic než teze o koincidenci dvou objektů. Bod b) říká, že zmíněné F se nachází v podmínkách, které umožňují existenci zmíněného G . Bod c) říká, že pokud jsou takové podmínky splněny, pak nutně G existuje. To je však stále relace koincidence: tvrdí se, že za příznivých podmínek bude nutně nějaké F sdílet prostor s nějakým G . Bod d) jen říká, že tento vztah je nahodilý, protože může existovat situace, kdy sice nějaké F existuje, ale nenastávají příznivé okolnosti pro existenci G . A nakonec bod e) neříká o jednotě F a G také vůbec nic.

Z toho plyne, že tvrzení o tom, že konstituce je skutečně relací jednoty, je touto definicí nepodložené. Někteří kritici píší, že konstituce není nic více než koincidence s přidáním modálního operátorem nutnosti.¹²² Nesdílím názor, že konstituce je definována jako nutná koincidence, protože bod d) jasně ukazuje, že objekt nemusí konstituovat nic, pokud nejsou splněny příznivé okolnosti. Souhlasím však, že konstituce, jak je

120 „As long as x constitutes y , x has no independent existence.“ *Tamtéž*.

121 „Constitution is as close to identity as a relation can get without being identity.“ *Tamtéž*, p. 55.

122 SIDER, Ted. Review of Lynne Rudder Baker, *Persons and Bodies*. *Journal of Philosophy*, 2002, vol. 99, pp. 45–48.

definována, netvoří o nic více jednotu než pouhá koincidence. Jako taková nepředstavuje pokrok ve srovnání s Shoemakerovou koncepcí. Avšak tuto kritiku lze ještě rozšířit. Je možné ukázat, že rozlišení mezi derivativní a nezávislou (nederivativní) exemplifikací vede k radikálnímu dualismu, a to nejen ve vztahu osob a organismů, ale u všech objektů, které do relace konstituce vstupují.

6.2 Problém 2 – dualismus

Zásadní problém spočívá v tom, že z Bakerovou předloženého tvrzení o derivativní exemplifikaci není jasné, zda objekt skutečně má nějakou vlastnost, kterou derivativně exemplifikuje; zda ji má v běžném, každodenním smyslu slova, tzn. například zda mu skutečně teče krev, pokud se derivativně řízne. Zde je několik citací, které tuto konfúzi podporují:

a) Podrobně jsem ukázala, jak myšlenka derivativní exemplifikace může být použita k potvrzení faktu, že vy a já zcela určitě *jsme* organismy.¹²³

b) Tvrdím, že „a je osoba“ je pravda tehdy a jen tehdy, když a má vlastnost být osobou, přičemž tuto vlastnost má derivativně nebo nederivativně.¹²⁴

c) Pokud x je v relaci konstituce s y a x má vlastnost H derivativně, bude někdy užitečné říkat, že x si *půjčuje* vlastnost H od y .¹²⁵

d) Fakt, že y má vlastnost v čase t derivativně, prostě *je* faktem, že v čase t je y ve vztahu konstituce s nějakým x , které má tuto vlastnost nezávisle na vztahu konstituce s y .¹²⁶

Z těchto citací se zdá, že se Bakerová pohybuje na určité hranici. V citaci a) a b) akcentuje, že derivativní exemplifikace znamená, že objekt danou vlastnost *skutečně má*. Citace a) říká, že my osoby zcela určitě *jsme* organismy. Pokud toto tvrzení neznámá, že máme opravdu,

123 „But we have seen at length how the idea of having properties derivatively can be used to affirm the fact that you and I most certainly *are* animals.“ BAKER, Lynne R. *Persons and Bodies: A Constitution View*, c. d., p. 193.

124 „I take it that „a is a person“ is true if and only if a has the property of being a person, where a has that property either derivatively or nonderivatively.“ *Tamtéž*, p. 54.

125 „If x is constitutionally related to y and x has H derivatively, then it will sometimes be convenient to say that x borrows the property H from y .“ *Tamtéž*, p. 52.

126 „The fact that y has a property at t derivatively just *is* the fact that at t y is constitutionally related to some x that has the property at t independently of being constitutionally related to y at t .“ *Tamtéž*, p. 55.

reálně a zcela vážně vlastnost být organismem, pak není zřejmé, jakým silnějším prohlášením by tuto skutečnost šlo potvrdit. Citace b) říká, že nederivativní a derivativní exemplifikace jsou dva druhy nabývání vlastností. Z toho by opět vyplývalo, že derivativní exemplifikace je skutečná, nejen nějaká slabší nebo virtuální forma.

Ovšem druhé dvě citace sklouzávají k tomu, aby derivativní exemplifikaci zbavily oné reálnosti a serióznosti. Citace d) tvrdí, že derivativní exemplifikace neznamená nic jiného, než že objekt má tuto vlastnost jen proto, že konstituuje jiný objekt nebo je jiným objektem konstituován. To znamená, že má tuto vlastnost jen ve vztahu k jinému objektu. Citace c) se nebrání derivativní exemplifikaci chápat jako vypůjčování vlastnosti.

Proč je správná interpretace derivativní exemplifikace tak důležitá? Protože lze ukázat, že pokud je derivativní exemplifikace skutečně plnohodnotným nabýváním vlastností, Bakerová se nedokáže vymanit z problému duplikace myslí a mentálních stavů. To je problém číslo 3, který byl vznesen již vůči Shoemakerově teorii konstituce a který se Bakerová snaží svou koncepcí vyřešit. Na druhou stranu, pokud derivativní exemplifikace není plnohodnotným nabýváním vlastností, což je na základě její definice pravděpodobnější interpretace, pak je koncepce Bakerové teorií radikálního dualismu. Tato tvrzení dokazuje Zimmerman¹²⁷:

1. Pokud je derivativní exemplifikace skutečná, nastává problém duplikace myslí a mentálních stavů:

Uvažujme vlastnost *P* - *být schopen myslet myšlenky z perspektivy první osoby*, což je u Bakerové esenciální vlastnost charakterizující primární druh *osoba*. Osoby a organismy jsou v její koncepci numericky odlišné entity. Osoby exemplifikují vlastnost *P* nezávisle. Organismy ji exemplifikují derivativně. Pokud derivativní exemplifikace znamená skutečná exemplifikace, pak zde máme dva numericky odlišné objekty, z nichž každý *skutečně* je schopen myslet myšlenky z perspektivy první osoby, a tudíž zde máme dva numericky odlišné myslitele. Tím se dostáváme k problému duplikace myslí. A pokud jsou duplikovány myslí, pak stejným argumentem dospějeme k tomu, že jsou duplikovány také mentální stavy. Tím teorie konstituce zcela selhává v jedné otázce, kterou chtěla vyřešit.

2. Pokud derivativní exemplifikace není skutečná, nastává problém radikálního dualismu:

127 ZIMMERMAN, Dean. The Constitution of Persons by Bodies: A Critique of Lynne Rudder Baker's Theory of Material Constitution, c. d.

Bakerová může oslabit způsob, jak organismy exemplifikují vlastnost *P* tím, že se přikloní k interpretaci derivativní exemplifikace, která je naznačena výše v citacích c) a d). A tak to také na mnoha místech činí. Tvrdí, že když organismus derivativně exemplifikuje nějakou vlastnost, pak tady nejsou dvě vlastnosti – jedna, kterou exemplifikuje osoba nederivativně, a druhá, kterou exemplifikuje organismus derivativně. Takto je vlastnost *P* jen jedna, ale je rozdíl v tom, jak se k ní organismus a osoba vztahují. Zatímco osoba ji má nezávisle na konstituci, organismus ji má jen proto, že konstituuje osobu. To však nahrává tvrzení, že zatímco osoba skutečně myslí myšlenky z perspektivy první osoby, organismus nikoli: jestliže má myšlení jen díky tomu, že se nachází v nějakém vztahu k osobě, která myšlení skutečně má, pak organismus myšlení nemá, protože myšlení není relační vlastnost.

Nyní uvažujme vlastnost *M* – *být materiální*. Bakerová tvrdí, že všechny mentální vlastnosti, které vyžadují perspektivu první osoby, si „půjčují“ organismy od osob a všechny ostatní, tedy materiální vlastnosti a slabé mentální vlastnosti, které nevyžadují perspektivu první osoby, si osoby „půjčují“ od organismů. Pokud však já coby osoba mám své materiální vlastnosti jen potud, pokud se nacházím v nějakém vztahu k organismu, pak to opět znamená, že materiální vlastnosti vůbec nemám, protože *být materiální*, stejně jako *myslet*, není relační vlastnost. Olson píše:

Pokud řeknete, že mám nějakou vnitřní vlastnost jako například hmotnost, ale trváte na tom, že ji mám jen potud, pokud se nacházím v nějaké relaci k něčemu jinému – něčemu numericky odlišnému – co má hmotnost ve striktním smyslu slova, možná jste mi něco řekli, ale určitě jste mi neřekli, zda hmotnost mám. Pokud vůbec něco, řekli jste mi velmi komplikovaným způsobem, že ji nemám.¹²⁸

Docházím k závěru, že osoby mají ve striktním smyslu slova jen silné mentální vlastnosti, zatímco organismy mají skutečně jen materiální a slabé mentální vlastnosti. Tato forma radikálního dualismu se přenáší i na obyčejné artefakty a umělecká díla, o které se Bakerová ve své koncepci tolik opírá. Jestliže má David všechny své materiální vlastnosti jen díky své relaci konstituce s kusem mramoru a materiální vlastnosti jsou

128 „If you tell me that I have an intrinsic property such as mass, but insist that I have it only insofar as I stand in some relation to something else – something numerically different from me - that has mass in the strictest sense, you may have told me something, but you certainly haven't told me whether I have mass. If anything, you have told me in a complicated way that I don't have it.“ OLSON, Eric T. *Persons and Bodies: A Constitution View* by Lynne Rudder Baker. *Mind*, New Series, 2001, vol. 110, p. 429.

nerelační, pak David žádné materiální vlastnosti nemá a stává se bizarní formou nehmotného uměleckého díla.

Není nutno dodávat, že tak radikální forma dualismu je těžko přijatelná a navíc je v ostrém rozporu s materialistickým projektem, který Bakerová ve svém díle rozvíjí.

6.3 Problém 3 – rozdíl mezi organismy a osobami

Nejvíce se *ad hoc* povaha konstituční teorie ukazuje na rozdíl mezi organismy a živočichy. Vzpomeňme, že podle Shoemakerovy koncepce jsou osoby a organismy numericky odlišné objekty, které sdílejí prostorovou lokalizaci a veškerou hmotu. Z toho vyplývá, že jestliže osoby myslí, pak také organismy musí myslet. A jestliže jsou organismy materiální, pak také osoby jsou materiální. Jinými slovy, pokud dva objekty sdílí lokalizaci a veškerou hmotu, musí být v daném časovém okamžiku zcela nerozlišitelné.

Základní námitka zní, jak je možné, že objekty mohou sdílet veškerou hmotu a její strukturu, mohou se vyskytovat ve stejném čase na stejném místě, a přesto být numericky odlišné. Bakerová na to má odpověď. Ačkoli jsou aktuálně tyto objekty nerozlišitelné, přesto jsou různého druhu, protože mají jiné historické, modální a relační vlastnosti. Organismus vzniká dříve než osoba, může přežít ztrátu perspektivy první osoby a podle Bakerové na rozdíl od osob není členem komunity morálních bytostí. Osoby vznikají později než organismy, perspektiva první osoby je jejich esenciální vlastností a jsou členy morální komunity. Stručně řečeno, organismy a osoby jsou odlišné, protože jsou odlišné jejich esenciální vlastnosti, které určují primární druh a podmínky persistence těchto objektů. Chyba předchozího uvažování je, že předpokládá, že nemůže být rozdíl mezi dvěma objekty, pokud není ukotven v aktuálních vnitřních vlastnostech. Podle Bakerové je podstata objektu dána ne tím, jaké aktuální vnitřní vlastnosti exemplifikuje, ale jaké vlastnosti exemplifikuje esenciálně.

Tato odpověď však naráží na problémy:

1. Především kladu otázku, jak se dva absolutní duplikáty mohou lišit ve svých podmínkách persistence. Mám sochu Davida a kus mramoru a oba jsou materiálními objekty se stejnou strukturou a vnitřními vlastnostmi. Jak je možné, že existuje kauzální příčina, která dokáže ukončit existenci Davida a nepostihnout stejným způsobem kus mramoru. Jak je možné, že dva *stejně* objekty mohou mít různé esenciální vlastnosti?

Bakerová může namítnout, že to je problém jen starých esencionalistických koncepcí, podle kterých jsou esenciálními vlastnostmi materiálních objektů pouze vnitřní vlastnosti. Již jsem poukázal, že Bakerová řadí mezi esenciální vlastnosti také relační a intencionální vlastnosti. Sochy a kusy mramoru, osoby a organismy se mohou lišit právě v takových esenciálních relačních a intencionálních vlastnostech, přestože aktuálně sdílejí všechny vnitřní vlastnosti. Kromě toho vede takové pojetí materiálních objektů k paradoxu současné existence a neexistence některých materiálních objektů. Pak lze znovu položit otázku: jak je možné, že ze dvou objektů, které se nacházejí na stejném místě a jsou aktuálně úplně stejné, jen jeden z nich vstoupí do relačních a intencionálních vztahů s jinými objekty? Čím je tento výběr opodstatněný? Proč je součástí světa umění jen socha Davida a ne kus mramoru, když jsou zcela nerozlišitelné? Proč jsou osoby členy morální komunity a ne organismy, když jsou zcela nerozlišitelné? Odpověď, že kvůli jiným podmínkám persistence, by byla kruhová, ale jinou Bakerová neposkytuje. Olson uvádí zajímavý myšlenkový experiment odhalující povahu problému:

...záhada, jak organismus dokáže přežít osobu, se netýká jen objektů sdílejících prostor jako takových. Je to obecný problém, jak vůbec dva materiální objekty, ať už sdílí hmotu nebo ne, mohou být přesnými fyzickými duplikáty, a přesto mít jiné podmínky persistence. A pokud existují objekty na stejném místě, pak také existují kvalitativně identické objekty na různých místech, které se vzájemně nekonstituují a mají různé podmínky persistence. Předpokládejme ještě jednou, že použijeme náš pomyslný přístroj a vyrobíme vaši perfektní repliku – osobu která bude mít stejné vnitřní vlastnosti jako vy, ale bude vyrobena z numericky odlišných atomů a bude zabírat jinou oblast prostoru... Tato osoba je perfektním vnitřním duplikátem organismu, který s vámi sdílí prostor. Podle navrhované koncepce¹²⁹ musí mít osoba jiné podmínky persistence než váš organismus, stejně jako vy máte jiné podmínky persistence než váš organismus. I kdyby skutečnost, že váš organismus vás konstituuje, nějak vysvětlovala, proč dokážete přežít různé věci, nedokáže vysvětlit, proč váš organismus a vaše replika dokáží přežít jiné věci, protože váš organismus ji nekonstituuje.¹³⁰

129 Míňeno konstituční teorie Bakerové.

130 „...the mystery of how the animal could outlive the person is not a mystery about coincident objects per se. It is a problem about how any two material objects, whether or not they share their matter, can be exact physical duplicates of one another and yet have different persistence conditions. And if there are coincident objects, there are also qualitatively identical noncoincident objects with different persistence conditions, neither of which constitutes the other. Suppose once more that we use our fantastic machine to make a perfect duplicate of you – a person intrinsically exactly

2. Dále tato odpověď implikuje, že existují dva typy organismů a dva typy osob, které jsou aktuálně nerozlišitelné. Jestliže organismus a osoba sdílejí všechny své vlastnosti, pak organismus je také osoba. Bakerová však tvrdí, že jen nahodile, kdežto osoby jsou osobami esenciálně. Protože však sdílejí veškeré aktuální vlastnosti s organismy, jsou osoby také organismy. Bakerová však tvrdí, že jen nahodile. Každá osoba je tedy esenciální osobou a nahodilým organismem a zároveň organismus, se kterým sdílí místo a vlastnosti, je esenciálně organismem a nahodilou osobou. Populace světa se tedy skládá z nahodilých osob a esenciálních osob, které jsou od sebe aktuálně nerozlišitelné, a nahodilých a esenciálních organismů, které také nelze rozlišit.¹³¹

S tím opět souvisí otázka, která z daných bytostí jsem já? Jsem esenciální myslitel, nebo jen nahodilý? Odpověď na tuto otázku mi zůstává navždy skryta, protože jsou mi epistemicky dostupné pouze mé aktuální vnitřní vlastnosti. Jak mohu nyní vědět, jestli jsem nahodilá osoba, která nepřežije ztrátu perspektivy první osoby, nebo nutná osoba?

Řešení nenabízí ani to, když se uchýlíme k rozdílu mezi derivativní a nezávislou exemplifikací. Bakerová tvrdí, že organismy a osoby sdílejí tytéž komplexní mentální vlastnosti, které umožňují perspektivu první osoby, ale organismus je exemplifikuje derivativně a osoba nezávisle. Naše otázka však stále zůstává: jak je něco takového možné? Jak je možné, že organismus, který je fyzicky nerozlišitelný od osoby, nedokáže myslet myšlenky v první osobě nederivativním způsobem?

Všechny tyto problémy se dají shrnout následujícím způsobem. Aby Bakerová dokázala odpovědět na otázku, jak mohou být dva fyzicky nerozlišitelné objekty na stejném místě numericky odlišné, musí postulovat rozdíl v esenciálních vlastnostech, který není ukotven ve vnitřních vlastnostech objektu. Problém nespočívá v tom, že by myšlenka primitivních esenciálních vlastností byla sama o sobě sporná. Nepředstavuje ale skutečné vysvětlení: osoby a organismy jsou odlišné, protože mají odlišné podmínky persistence. Pokud Bakerová neřekne, jak je něco ta-

like you, but made of numerically different atoms and occupying a different region of space...That person is a perfect intrinsic duplicate of the animal now coincident with you. On the current proposal, that person must have different persistence conditions from those of your animal, just as you and that animal have different persistence conditions. But even if the fact that your animal constitutes you can explain why you and it can survive different things, it cannot explain why that animal and the duplicate person can survive different things, for your animal does not constitute that person..."
OLSON, Eric T. *The Human Animal: Personal Identity Without Psychology*, c. d., p. 102.

131 OLSON, Eric T. Thinking Animals and the Constitution View. In *E-symposium on Baker: Persons and Bodies: A Constitution View*. 2001, dostupné z <<http://host.uniroma3.it/progetti/kant/field/bakersymp.htm>>, cit. 28.2.2010.

kového možné u fyzicky nerozlišitelných objektů, pak to není o nic lepší odpověď, než říci, že organismy a osoby jsou odlišné, protože jsou odlišné. A tuto odpověď není důvod přijímat.

6.4 Shrnutí

Konstituční teorie Lynne Rudder Bakerové obhájí přesvědčení, že jsme esenciálně osoby (bytosti, které mají nutně perspektivu první osoby) a že naše těla jsou numericky odlišné objekty s jinými podmínkami persistence. Koexistenci nás s našimi těly, která vyvolává otázku po vztahu těchto dvou substancí, vysvětluje jako vztah konstituce (relace mezi absolutní identitou a absolutní růzností), ve které numericky odlišné osoby a organismy tvoří metafyzickou jednotu, sdílejí po určitou dobu společný prostor, hmotu a všechny vlastnosti, ale zůstávají různé. Sofistikovaná teorie Bakerové vede ve všech svých interpretacích k vážným problémům. Buď se nevyhne radikálnímu dualismu mezi konstituovanou a konstituující věcí, protože objekty ve skutečnosti žádné vlastnosti nesdílejí, nebo se nevyhne duplikaci konstituované a konstituující věci, neboť všechny vlastnosti jsou ve skutečnosti exemplifikovány dvakrát. Zároveň platí, že distinkce mezi konstituovanou a konstituující věcí a derivativním a nederivativním exemplifikováním vlastností se jeví jako *ad hoc* a problémy vztahu osoby a organismu nedokáže vysvětlit.

Oba možné směry ve vývoji této psychologické teorie identity se ukázaly jako slepé uličky. Varianta, podle které v okamžiku získání vědomí zárodek zaniká a místo něj vzniká nový materiální objekt, osoba, naráží na problém, že lidský zárodek je v živočišné říši unikátní tím, že je logicky nemožné, aby se stal dospělou bytostí. Druhá varianta, kdy zárodek nezanikne a vyvine se do dospělého lidského organismu, který existuje spolu s osobou, naráží na nepřekonatelné problémy při vysvětlení jejich vzájemného vztahu. Věřím, že tyto problémy postačují k tomu, abychom se od psychologické teorie naší identity odvrátili a hledali jinou koncepci. Pokusím se popsat tu, která je podle mého názoru nejúspěšnější.